

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne

Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.— „
četrt leta 2.50 „
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,

če se tiska enkrat . . . 14 h

. dvakrat . . . 12 „

. trikrat . . . 10 „

za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h.

Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 6. oktobra 1916.

Državna šola.

Slovenskemu učiteljstvu v informacijo.

Praga, 10. septembra 1916.

Sedanja doba se nam ne zdi ravno najpripravnejša za pogrevanje starih, že davno vsestransko predelanih vprašanj, kakor je ravno vprašanje podržavljenja narodne šole. Tudi bi moralo biti samo ob sebi jasno, da se tak problem, katerega rešitev se vendar ne tiče samo enega stanu, ampak vse družbe, ne sme obravnavati v času, ko razmere ne dovoljujejo, da bi pretresali to vprašanje tudi tisti faktorji, ki zastopajo politiško javnost in slednjič, ko nalaga sedanja situacija tudi stanovskemu tisku gotovo rezervo v izražanju mnenja, tako da o stvari ne moremo govoriti vsestransko, kakor bi to zahtevala njena resnost, važnost in kompliciranost.

Mi se torej ne bi pečali s tem vprašanjem, da ga niso napravile aktualnega izjave nemškega učiteljskega tiska, poročila nemških dnevnikov in slednjič tudi opombe naših politiških časopisov, ki so se obračali naravnost na češko učiteljstvo, da zvedo njegovo mnenje v tej stvari.

V kolikor gre v tej zadevi za spoznanje mnenj in želj češkega učiteljstva, ne bi bilo treba slednjič našim listom šele čakati, kako se izjavi napram novim izjavam nemškega učiteljstva češko učiteljstvo; zakaj naša velika zborovanja, ki so obravnavala šolsko-politiška vprašanja, in naše strokovno časopisje ni pustilo nikogar v dvomu, na kakšnem stališču se nahaja češko učiteljstvo glede podržavljenja narodnih šol.*

* Češko učiteljstvo je proti podržavljenju narodnega šolstva. Glej naš članek „Kaj bo z ljudsko šolo“ v 14. let. števil. Uredn.

Če torej tukaj dajemo vprašanju državne šole nekaj prostora, storimo to predvsem zato, da bi svoje vrste informirali o nazorih in iniciativah, izraženih v nemškem strokovnem tisku. Predvsem je treba vedeti, da je skrb za ustanovitev narodne avtonomije v šolstvu pravi in najmočnejši vzrok, zakaj ravno sedaj prav živahno obravnavajo vprašanje državne šole v nemškem strokovnem časopisju. Zdi se, da je samo ob sebi umevno, da ne bo mogla prerोजना Avstrija po končani vojni biti še naprej obtežena z neprestanimi razpori in notranjimi boji, kakor je bilo pred vojno, ko je bila predvsem šola predmet narodnostnega boja.

Rešilen izhod iz tega neprijetnega položaja se opaža sedaj v šolski narodni avtonomiji, tako da bi si vsak narod uredil in plačal svoje šole sam, s čemer bi bilo pereče vprašanje manjšinskih šol slednjič pokopano.

S tem bi nastale seveda popolnoma nove razmere, tudi kar se tiče kritja osebnih stroškov, kar bi se močno dotikalo našega stanu, ki je vedno že od ustanovitve narodne šole nezadostno honoriran, zato ker oni faktorji, ki so bili za poredoma poklicani, da bi pokrivali učiteljski zaslužek — t. j. občina, okraj in dežela — niso bili in še sedaj niso za to, da bi pošteno izvršili svojo nalogo napram učiteljstvu.

S tem, da se uresniči narodna avtonomija v šolstvu — tako menijo na nemški strani — bi prišlo vprašanje definitivne uredbe učiteljskih plač, v obsegu štirih najnižjih razredov državnega uradništva proponirane, v nov tir.

Če se poveri vzdrževanje narodnih šol posameznim narodnostim, se izogne baje država, kakor navaja vestnik nemškega učiteljstva na Češkem, dolžnosti vzdrževati šole, in učitelje teh dežel, ki so dajale učiteljem nezadostne nagrade, bodo zopet lahko začeli svoje trdo delo za izboljšanje gmotnega položaja in bodo terjali narodnosti, dokler se jim ne posreči spraviti jih v prave zveze, naj da do učiteljstvu plačo po vzorcu štirih najnižjih uradniških razredov.

Razume se, da je nemškemu učiteljstvu temeljni argument za državno šolo vprašanje plač. Idejni nagibi, kakor je enotna državna misel, enotna vzgoja in

podobno, stopajo očitno v ozadje, čeprav bi bili še tako živo poudarjeni. Drugeče pa so se zdeli ti nagibi nekako dopolnilni.

Niti v nemški učiteljski javnosti ni v vprašanju narodne državne šole enotnosti v naziranju. Nižjeavstrijsko deželno učiteljsko društvo, Zveza moravskega nemškega učiteljstva in društvo »Svobodna šola« (Freie Schule) na Dunaju stojijo v vrsti tih, ki želijo, da bi se po vojni ustanovila šola na narodnem principu in ki ne priporočajo, da bi bila ljudska šola podržavljena.

Društvo »Freie Schule« pravi v svojem propagačnem spisu »Obnovitev avstrijske vzgoje in avstrijskega šolstva« izrečno, da bi imela nadzorstvo nad šolami samo država, vendar pa pristavlja, da morajo vzdrževati šole narodnosti s šolsko samoupravo.

Bolj jasno in odklanjajoče se ozira na misel podržavljenja ljudske šole Nižjeavstrijsko deželno učiteljsko društvo. Nalogo države glede narodnega šolstva vidi deloma v tem, da država ustanavlja splošna temeljna načela za ustanovitev in uredbo šolstva, deloma pa v tem, da država skrbi, da bi se ta načela, ki jih je ona dala, tudi povsod enako udejevala.

Država mora torej najprej po mnenju omenjenega društva skrbeti, da bi se državni zakon res povsod izpolnjeval in da bi bila posebna izjemna stališča posameznih dežel odstranjena.

Dolžnost države je tudi, da ustanovi splošne obvezne minimalne zahteve, kar se tiče šolskega poslopja, zdravstvenih naprav, učiteljske izobrazbe, odmere snovi in učnega načrta in slednjič mora država tudi s prisilno močjo zavarovati, da bi bile omenjene, v najmanjši meri določene zahteve zagotovljene.

V kolikor gre za lastno vprašanje državne šole, izjavlja društvo dobesedno: »Podržavljenje šole v tem smislu, da bi prevzela država vsa šolska bremena in nastavljanje učiteljev nase, ni sedaj časa primerno. Priznava pa, da je želeli, da bi se šolski stroški prenesli na gospodarsko močnejše manjše enote, nego so občine in dežela.

To so avtonomni narodi, katerih zastopništvo, izvoljeno na svobodnih volitvah, naj prevzame skrb za šolo kot za najdražje narodno posest in ravno tako za pravno stanje učitelja. Društvo sploh priporoča, da bi učiteljstvo v korist šole in države delovalo za prerojenje avstrijske države v tej smeri, da bi bila ustanovljena narodna avtonomija. Čisto jasno nastopa proti podržavljenju narodne šole tudi moravska Zveza nemških učiteljev. Navaja proti državni šoli te le vzroke: Bati se je, da ne bo imela država po vojni pri roki toliko prostih finančnih sredstev, da bi lahko dala za šolo toliko, kolikor bi bilo želeli. Očitno je, da se bo država po vojni izkušnji brigala za povišanje šolstva predvsem v onih deželah, kjer je bila narodna šola na najnižji stopnji razvoja. Nasproti temu pa bi običajno razvito šolstvo bolj naprednih narodov na doslej doseženi stopnji, če ne bi šlo še nazaj. Tudi ni upanja, da bi mogla država učiteljstvu, ako bi ga vzele pod lastno upravo, odmeriti plačo po zadnjih štirih uradniških razredih, da, še bati se je, da bi odpravila učitelja s plačo, ki ne bi niti dosegala višine dosedanje plače v nekaterih, za učiteljstvo posebno prijaznih deželah.

Poleg vsega tega je nevarnost, da bi bilo učiteljstvo s podržavljenjem šole omejeno v svoji dosedanji svobodi, v kolikor gre tu za izvrševanje državljskih pravic in v boju za šolske in državne koristi.

Iz vseh teh razlogov vidi moravsko društvo nemškega učiteljstva edino možnost nadaljnega šolskega napredka v ustanovitvi narodne šole, če namreč posamezni narodi prevzamejo svoje šole v svoje samostojne uprave. Pri tem se ni treba bati, da bi bila ogrožena enotnost šolske organizacije, če se bo skrbelo za to, da bi se vsa narodna debla vse države ravnala po enem in splošnem temeljnem šolskem zakonu, v kolikor gre tu za ureditev in vzdrževanje šol, za učiteljsko plačo in za državno nadzorstvo nad šolami.

Treba je tudi omeniti, da bi tudi država prispevala narodnostim z gotovimi deleži pri narodnem šolstvu. Seveda bi se pri tem vsaki narodnosti pustilo, da si lahko svoje šolstvo uredi bolj prikladno,

LISTEK

* Rudolf Krpač.

Iz Šmartna pri Slov. gradu pišejo o pokojnem tovarišu Rudolfu Krpaču:

Oj, težka pot; oj tožna pot, ko od srca srce se loči!... Tako smo se ločili za vedno dne 30. avgusta t. l. od dragega nam Rudolfa Krpača, učitelja na Zidanem mostu. — Spominjam se dijaških let in živo mi stopa pred oči naš Rudl kot voditelj slovenskih svojih tovarišev-sošolcev. Bodril nas je že tedaj k narodnemu delu in nas vzpodbujal z dobrim zgledom k učenju. Pa že v I. letniku se ga je lotila bolezen, in zapustil nas je za nekaj časa ter šel iskat zdravja v zdravilišče Hörgas pri Gradcu. Kako veselje je zavladalo po razredu, ko se je drugo leto vrnil — na videz popolnoma zdrav! Toda zopet je začel hujšati naš dobri Rudl. Dobival je večkrat dopust in se doma ob znožju Pohorja pripravljal

na zrelostni izpit, ki ga je v letu 1912 prebil z dobrim uspehom. Kot učitelj na Zidanem mostu je vedno bolj hiral in primoran je bil pustiti poučevanje ter se vrniti na svoj dom. Dasi je prihajala bolezen vedno hujša, vendar je še upal, da okrevi. V sredi teh upov ga je rešila smrt groznih muk in nam vzela blagega tovariša. — Kako je bil priljubljen, je pokazal njegov pogreb. Med udeleženci si videl mnogo tovarišev iz slovenjegraškega okraja z okrajnim šolskim nadzornikom Schechlom na čelu ter več zastopnikov šoštanjskega, laškega in brežiškega okraja. Pogreb je vodil prof. Vreže iz Maribora, ki je bil njegov veroučitelj in razrednik na učiteljski. Poslovil se je od pokojnega našega tovariša v lepih besedah, ob katerih je bilo rosno marsikatero oko. Pred hišo žalosti in ob grobu je zapel zbor župnika Ocvirka po eno žalostinko, ki sta na navzoče vplivali jako tolažilno, češ: Spremijamo Te v kraj, kjer ni trpljenja... Zapustil si nas, dragi Rudl, težko te bomo pogrešali! Živel pa boš v naših spominih. Počivaj mirno, dragi tovariš!

nad minimalno mero, za vso državo obvezno in načelno ustanovljeno.

S tem nazorom ne soglaša list nemškega učiteljstva na Češkem. Predvsem pripominja, da bi narodna šola v bistvu malo izpremenila svoj dosedanj položaj. Kvečjemu bi stopili na mesto deželnega zastopništva upravne sestave, izvoljene na prostih volitvah ali, drugače povedano, na mesto dosedanjih 17 deželnih uprav bi stopilo 4 ali 5 reprezentacij posameznih narodnosti. Treba je torej premisliti, če je nova narodnostna ideja organizacije šolstva res koristna državi ali ne, čeprav je listu znano, da priporočajo idejo narodnega zastopništva prvi nemški poslanci. Čeprav je na Češkem učiteljstvo, ki govori nemški jezik, bilo in je vseskozi nemško, mu vendar ne prihaja na misel narodnostna šola, ker gre predvsem za državo. Država se mora okrepiti in dobiti moči, potem pa bo lahko izvrševala svoje dolžnosti napram narodni šoli, kakor jih izpolnjuje napram visoki, srednji in strokovni šoli.

List se ne boji, da ne bi država postavila učitelja na stopnjo uradnikov, ako bi bila šola podržavljena. Narodne šole, ki jih je država sama ustanovila in ki jih vzdržuje, telovadne šole so dokaz, da bi država na narodno šolo z naklonjenostjo gledala. Srednjim šolam, ki jih je država prevzela zaporedoma od občin, se godi popolnoma dobro, in čuditi se je treba, zakaj naj bi se ta že preizkušena pot podržavljenja hipoma opustila in bi nastopila ravno pri narodni šoli popolnoma nova, poiskusna pot. List se tudi ne boji, da bi bila svobodna šola s svojim podržavljenjem ogrožena. Tudi če bo učiteljstvo postavljeno na isto stopnjo kakor je uradništvo, ne bo žrtvovalo zato svojega svobodnega nazora, in navsezadnje so šola — učitelji. Dalje kaže na komplikacije, ki bi nastale v državni upravi zaradi ustanovitve narodnostnih šolskih katastrov in zaradi nesoglasja v delokrogu šolske uprave in na drge stvari. Najenostavnejša pot do tega, da bi uspevala šola v avstrijski državi enakomerno in vsestransko, je baje ta: prevzeti jo v državno upravo. Država mora dati šoli potrebno obrambo in je posebno sedaj njena dolžnost za nadaljno bodočnost, da ustanavlja popolnoma enotne in velikim zvezam in dogovorom primerno šolstvo.

Vojna.

OPROŠČENJE UČITELJEV OD VOJAŠKE SLUŽBE.

Na vprašanje štajerskega deželnega šolskega sveta je vojaško poveljstvo načelno sporočilo sledeče: Z vojaškega stališča pridejo v poštev le tisti učitelji, ki so bili pri predstavitvi spoznani za pomožno službo. Učitelji, ki so že pri

vojaki, se morejo oprostiti le tedaj, če so v zaledju in ne sposobni za službo na fronti ter če jih nanjih vojaškem mestu lahko pogrešajo.

VPOKLIC NA VOJAŠKO SLUŽBO-VANJE.

Domobranksko ministrstvo pozivlja v službovanje na zadnjem pregledovanju za službo z orožjem potrjene avstrijske črnovojne rojstnih letnikov 1871 do všteti 1866 za dan 2. oktobra 1916; rojstnih letnikov 1892, 1891, 1890, 1884, 1883, 1882, 1881 in 1880 pa za dan 10. oktobra 1916. Vpoklicanci morajo priti do 11. ure dopoldne na kraj namembe. Letniki 1866 do 1871 so zato že zdaj vpoklicani, ker jih misli vojna uprava do daljnih odredb porabljati samo v ozadju in v etapnih prostorih.

NOVE DOLOČBE O IMENOVANJU ZA REZERVNE PRAPORŠČAKE.

Odrejeno je, daodslaj kadetni aspirantje, enoletni prostovoljci, ki imajo pravico, nositi znake enoletnih prostovoljcev, ter za črnovojniške poročnike določene osebe ne postanejo več kadetije, nego neposredno takoj praporščaki v rezervi.

AVSTRIJSKA TRGOVSKA PROPAGANDA MED RUSKIMI UJETNIKI V AVSTRIJI.

»Pesti Hirlap« poroča, da avstrijsko trgovsko ministrstvo izdaja poseben list v ruskem jeziku, v katerem že sedaj propagira trgovske zveze, ki se bodo po vojni razvile med Avstrijo in Rusijo. Med ruskimi ujetniki je dosti trgovcev in obrtnikov, ki na ta način spoznavajo naše gospodarsko življenje. Madžarski list priporoča, da naj tudi ogrska vlada izdaja tak list.

JESZCZE POLSKA NIE ZGINELA ...

Iz Varšave javlja Wolfow urad z dne 3. t. m.: Klub pristašev poljske države je sklical danes ob 12. opoldne shod, da zavzame svoje stališče k vplivu rumunske vojne napovedi na poljsko vprašanje. Shoda se je udeležilo preko 5000 ljudi. Sprejeta je bila sledeča resolucija: Rusija je najbrezobzirnejši nasprotnik poljske države in njene vzpostavitve. Zmaga Rusije pomenja konec narodnega obstoja Poljske. Zaradi tega je ruski poraz predpogoj za vzpostavitev poljske države. — Iz resolucije je razvidna želja Poljakov po skorajšnji proklamaciji poljske države, da se morejo dejstveno udeležiti boja proti Rusiji. Nadalje se je sklenilo odposlati potom zastopnika zunajnega ministrstva v Varšavi, barona Andriana, grofu Tiszi brzojavko, v kateri se izraža simpatije Ogrski, ogroženi po rumunski skupne obrambe proti nevarnosti, ki preti zaveznikom s strani Rusije.

NARODNOSTNO VPRAŠANJE NA BALKANU.

Iz Rotterdama poročajo: »Nation« izvaja, da bi bilo vsako urejevanje balkanskega vprašanja nedopustno, če bi se ne upoštevalo pravice narodnosti. Iz proglasa kralja Ferdinanda izhaja, da Rumunska zahteva ozemlje od reke Tise do Črnega morja. Tako pa bi število pod rumunsko vlado živčih Madžarov, Srbov

in Nemcev znatno presehalo število Rumunov, ki naj bi se osvobodili. V onih ozemljih tvorijo Rumuni le 35% vsega prebivalstva. List razpravlja o tej stvari tudi v zvezi z italijanskimi zahtevami v Dalmaciji, kjer so Italijani v manjšini, in v zvezi s srbskimi zahtevami glede Macedonije, kjer so Srbi tudi v manjšini.

KARAKTERIZACIJA.

V članku »Po 32. vojni napovedi« piše dunajska »Arbeiter-Zeitung« z dne 2. t. m.: »Kaj vse ni nastalo iz vojne napovedi 28. julija 1914?! Kdo bi bil onega dne, ko je uradni list raznesel vojno napoved — prvo med njimi, ki jih že ni več šteti — slutil vso veličino nesreče, ki se je tedaj začela in ki še davno ne bo pri kraju?! ... Izolirane vojne ni več; je le še gigantska, in peklenska borba dveh taborov vojsk, v katera se deli Evropa. Vojna je dobila tak obseg, da so vsa nasprotstva, ki vihrajo po Evropi, ki so desetletja dremala pod odejo, a ki bi se bila morda brez te svetovne vojne poravnala — takorekoč zalučana v vojno vseh proti vsem, in se ta vojna neti z vsem tistim sovraštvom, ki se je nabralo po vseh kotih Evrope. Tako je iz vojne napovedi 28. julija 1914. nastalo sedaj dvaintrideset vojen. In nobena pogodba, nobeni dinastični odnosi, ne čustva, ki jih je dolgo ohranila zgodovina — nič se ni moglo zdržati pred viharjem blaznosti, ki vse, kar je v Evropi žarelo strasti, sovražstva in maščevalnosti, oživljal in je zapoved ubijanja določil kot izključno razmerje med narodi. Z eno vojno napovedjo se je začelo, a sedaj izpreminja Evropa v eno samo razvalino!«

POZIV C. IN KR. VOJNEGA MINISTRSTVA ZA NABIRANJE STEBEL IN LISTJA KOPRIV.

Ko so pridli pred dvema letoma od vseh strani neba naši sovražniki nad nas, so mislili, da nas dobo mogli ugnati s svojo premočjo in svojo oboroženo silo. Ko se jim pa to ni posrečilo, ker so izbile naše zmagovite čete nasprotnikom orožje iz rok, so poizkusili nas premagati s tem, da so preprečili dovoz vsega, kar je treba našim vojakom na bojišču in ljudstvu v zaledju za hrano in za obleko. Pa tudi to se jim ne bo posrečilo. Hranimo se sami, oblačili se bomo tudi sami. Po enoletnem hudem naporu se je posrečilo poleg za izdelovanje obleke že znanega v tuzemstvu izgotovljenega blaga, volne, prediva in konoplje, najti še novo vlakno, ki je izvrstno pripravno za izdelovanje obleke. To je vlakno, ki se dobiva iz stebel kot plevel razvpitih kopriv, ki rastejo po vsej Avstriji in Ogrski divje. Iz njih se morejo izdelovati vreče za pesek, šotori, nahrbtniki in monture za naše hrabre vojaše. Ker pa nimamo polja, na katerem bi sadili koprive v veliki množini, jih moramo nabirati po gozdih in po polju. Čim več jih pa nabere, tem več vlaken dobimo in tem več blaga moremo izgotoviti. Vsaka vreča za pesek, ki jo naredimo, reši marsikateremu dobremu vojaku življenje. Vsak šotor in vsaka nova montura ohrani marsikateremu junaku zdravje. Zato pozivljamo vse, ki so bili že sami na bojišču, one, katerih sinovi in očetje stoje pred sovražnikom in se čutijo edine z našo hlabro vojsko, prav nujno, naj ne tratijo časa, ki ga jim dajo njihova druga opravila, ampak naj ga rabijo za nabiranje kopriv. Čim več jih nabere, tem večji bo

uspeh. Nabirajte stebila, ko so odcvetela, posušite in zvezite jih ter jih oddajte zaupniku, ki ga določi župan. Delali ne boste zastoj; za vsak meterski stot suhih stebel dobite takoj izplačanih 6 kron. Ravno toliko dobite za posušeno listje. Pošiljajte tudi svoje otroke, zakaj tudi to, kar bodo ti nabrali, se bo plačevalo po isti ceni. Tako boste sodelovali pri izvrševanju patriotske dolžnosti, ki nam je vsem naložena: premagati namreč naše sovražnike!

KAKO JE ODSLEJ POŠILJATI DENARNE ZNESKE ČETAM NA BOJNEM POLJU.

Od 11. septembra 1916 naprej se smejo pošiljati denarni zneski četam na bojnem polju in mornarici z navadnimi pošttnimi nakaznicami. Od tega dne se ne sprejemajo več zasebna denarna pisma, ki so naslovljena na pripadnike čet na bojnem polju in mornarice; pošiljati se smejo samo še službena denarna pisma. Zasebne poštna nakaznice za čete na bojnem polju so dopustne do zneska 100 K, službene (poštne proste) poštne nakaznice do zneska 1000 K. — Poštneležeče, brzojavne ali take poštne nakaznice, ki se dostavljajo s posebnim slom, nadalje one, ki bi se morale dostaviti v lastne roke ali proti izplačilnemu potrdilu, niso dovoljene. Nedopustno je odpošiljanje plačilnih nakaznic poštnega hranilničnega urada na vojnopoštne urade v svrhu izplačila. Za zasebne poštne nakaznice na čete na bojnem polju je treba plačati enake pristojbine kakor za splošne nakaznice v tuzemstvu. Za poštne nakaznice se uporabljajo tiskovine tuzemskega prometa. Odpošiljalec mora navesti na prednji strani nakazničnega odrezka znesek in svoj naslov, na zadnji strani pa popoln naslov prejemnika enako kakor na nakaznici. Na tem odrezku se razentega lahko navedejo kratki zaznamki, ki označajo namen plačila, kakor: »Št. službenega spisa«, »Na račun z dne ...«. Druga obvestila niso dovoljena. Poštna uprava jamči odpošiljalcu poštne nakaznice za vplačani znesek do izplačila upravičenemu prejemniku. Rok za reklamacije zaradi izplačila neupravičeni osebi znaša šest mesecev po dnevu predaje. Po preteku reklamačnega roka neha pravica do odškodnine za napačno izplačila. Po preteku treh let od dneva, ki sledi vplačilu, zapadejo nereklamirani poštne nakaznični zneski v prid predajni poštni upravi.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA »RDEČI KRIŽ« IN DRUGE VOJNO-POMOŽNE SVRHE.

Občini Punari na Krku zbirko učiteljstva 718 K 21 vin.; otroški vrtec pri Sv. Ivanu 41 K 60 vin.; »Teden Rdečega križa« v Radovljiškem okraju s sodelovanjem učiteljstva in šolske mladine nabranih 18.642 K 51 vin.; Franjo Pogačnik, učitelj iz St. Vida pri Grobelnem, 28 K namesto venci na krsto Alfonza Stritarja, naduč. sina v St. Vidu pri Grobelnem (darovali: Bevc, Debelak, Gosak, Lecker, Lindič, Ogulin, Pogačnik, Pustišek, Šumer in Žnidar); učitelj z Ljubna od prirejene gledališke predstave 103 K 01 vin.; zbirka ljudske šole v Cerkljah pri Kranju, in sicer: čisti dohodek priredbe v prosilovo cesarjevega rojstnega dne 207 K 30 vin., v dobrodelne namene nabrano med letom 742 K, volnenih izdelkov za 200 K,

pa le po opremi, a ki jo kazé premnoge pogoške v vsebini. Glede te smo resnično pričakovali več skladnosti in slinosti z originali, a delo se ni popolnoma posrečilo niti Andrejki, niti njegovemu pomočniku dr. Opeki: nista si dala tistega truda, ki ga zahteva točnost, ako že nista oženj in lepota slovenskih tekstov zbudila soglasnega odmeva v nemški besedi ... Zdi se nam, da je treba tudi ob prevajanju ugrabljati trenutke razpoloženja; dobra volja sama ne zadošča!

V dokaz navajamo samo dva primera. Vzemimo tretjo kitico Vodnikove »Brambovske dobre volje«:

Drava — čigava je,
Soča — čigava je?
Jih bomo var'vali —
kdo jih če pit'!

Andrejkov prevod se pa glasi:

Unseres Draustroms Well,
unserer Soča Quell
bleiben doch unversehrt —
kommt nur herbei!

Slowenische Kriegs- und Soldatenlieder.

Aus Kunst- und Volksdichtungen ins Deutsche übertragen von Dr. Rudolf von Andrejka. — Das Reinertragnis ist Zwecken der Kriegsfürsorge gewidmet. — Laibach, 1916. — Verlag der »Katholische bukvarna«. — Druck der »Katholische tiskarna« in Laibach.

Tako je naslov knjigi, ki je zbudila med nami nekočlikov senzacije, kar se redkokdaj pripeti. Na eni strani dvigajo knjigo — oprostite nam pretiranost! — v deveta nebesa, na drugi strani pa ji očitajo diletantstvo in površnost najhujše mere. Prva stran izhaja iz krogov, ki stojijo v bližini založništva, drugo stran pa zastopa prof. Anton Funtek, ki je sam spreten formalist in prevajalec in ki je Andrejkovo delo v uradnem listu »Laibacher Zeitung« razmesaril tako, da ni

ostala niti desetina na njem dobrega. — Mi se držimo srednje, strogo objektivne poti.

Poveljevalci ne govorijo stvarno, temveč se poslužujejo lepih besed, ki hočejo z njimi prepričati in odvneti bralce od lastnega presojanja, češ, le nam verjemite in ne trudite se sami! Funtek pa sega prav do korenin, primerja slovenski tekst in njega smisel z nemškim besedilom in prihaja do zaključka, da skoro nikjer ne odgovarjajo prevodi bodisi vsebini, bodisi obliki izvornikov. Funtek utemeljuje svojo obsodbo z dokazi tako vehementno, kakor bi bil nekoliko ljubosumen, da se je kdo drugi osmelil poseči v njegov delokrog prevajanja. In delu samem bi v resnici ne bilo v kvar, ako bi ga opravil ta, saj je pokazal že dovolj prakse na tem polju in je n. pr. njegov prevod Gregorčičeve »Soči« v vsakem pogledu boljši in popolnejši od Andrejkovega. Ali pa da bi Andrejka vsaj Funtku poveril »die Durchsicht und technische Förderung meines Werkes«! Saj bi moral biti prevajalec in založništvo predvsem na tem, da ne izide knjiga, ki je le-

slamnatih izdelkov za 199 K, skupaj 1348 K 30 vin.; deška in dekliška šolav Kranju čisti dohodek šolske slavnosti v proslavo cesarjevega rojstnega dne 293 K; šolska veselica CM šole v Kopru 140 K; domača gled. predstava slovenskih učenk v Idriji 49 K; skupaj **21.363 K 63 vin.** V zadnji štev. izkazanih 179.167 K 11 v. Danes izkazanih **21.363 » 63 »**

Doslej nabranih **200.530 K 74 v.**

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Za »Rdeči križ« itd.	200.530 K 74 v.
III. vojno posojilo	278.748 » 69 »
IV. vojno posojilo	2.359.638 » — »
Srednje šole	29.704 » 58 »
Končna vsota	2.868.622 K 01 v.

Združno mirovno delovanje v svetovni vojni.

Lep dokaz združnega mirovnega delovanja v svetovni vojni nam nudi socialistična zadruga »Vooruit« v Gentu na Belgijskem. Ta zadruga je sredi med vojnimi truščem, ogrožena od vojnih zapletljajev in vključ težavnemu gospodarskemu položaju organizirala umetniško in obrtno razstavo. Hotela je dokazati s tem sedanjemu svetu, da svetovna vojna sicer lahko opustoši dežele, pokonča nešteto ljudi in provzroči brezmerne gorja, da pa ne more uničiti umetnosti, tehnike, dela, organizacije in predvsem združnega delovanja.

Razstava sama na sebi se nahaja v novem lokalu, ki je last zadruga, in ima več oddelkov. V oddelku za slikarstvo so zastopani skoraj izključno gentski umetniki. Med slikami se nahaja dokaj znamenitih slik. V oddelku za industrijo z oblačili so razstavljeni izdelki lastne predilnice, tkalnice, delavnice za kostume in čevljarški izdelki. Delo je vsega priznanja vredno. Že 20 let vzdržuje zadruga »Vooruit« na lastne stroške tudi strokovno šolo za dekleta, ki jo je pa morala že ponovno zaradi pomanjkanja učnih oseb zapreti. Leta 1915 je to šolo zopet otvorila. Poučuje se v njej izdelovanje čipk, obleke, potem ročna dela in risanje vzorcev za prirezovanje obleke. Šola je imela že jako lepe uspehe in je najboljša dela tudi razstavila. Sedaj obiskuje šolo 120 šivilj in 20 tvorniških delavk, ki se izobrazujejo v svoji stroki izven delavnih ur. Naročila daje vodstvo trgovine, ki izdelke od šolskega vodstva kupi in jih potem prodaja naprej v lastni veliki trgovini.

V razstavi se nahaja tudi precej jako dobrih izdelkov iz liberalne strokovne šole. Ob vstopu v ta oddelek je napisan sledeči klasični izrek v flamskem jeziku: »Strokovna šola naj vzgaja plemenitost dela!«

V oddelku za arhitekturo in stavbarstvo so razstavljeni načrti za delavska stanovišča (cele naselbine), za meščanske hiše, tvorniške naprave in upravna poslopja. Dasiravno se ni pri vseh teh načrtih strogo držalo načela preproste, praktične in lepe stavbe, je vendar na prvi pogled videti stremenje po tem. Prav okusno je bil aranžiran 60 letni razvoj združne slaščičarne in tvornice za izdelovanje čokolade po posameznih oddelkih. Isto je omeniti tudi ob izdelkih pi-

novarne in pekarije. V oddelku za knjigarstvo in litografijo je razstavljen tudi en del knjig iz gentske ljudske knjižnice, ki obsega 40.000 izvodov knjig. Belgijska grafična obrt je še v povojih. Individualnost in umetnost prihaja počasi na dan. Nasprotno so pa plakati za razstavo naravnost umetniško izdelani.

V takozvani stolni dvorani zbuja posebno pozornost diorama moža, razstresajočega seme čez mesto Gent. Slika nosi napis: »Zadruga tvori najsilnejšo moč in organizacijo za blagor ljudstva«. Napravljana za človeka globok vtisk.

Med razstavljenimi stroji za raznovrstne obrtne svrhe se nahajajo tudi nemški izdelki.

Posebno pozornost zasluži poslopje samo, v katerem se nahaja razstava. To novo impozantno poslopje je zidala zadruga tri leta. Ob izbruhu vojne še ni bilo končano. Stavba je stala tri milijone frankov. V poslopju se nahaja velika koncertna in gledališka dvorana s 1600 sedeži in najmodernejše urejenim gledališkim odrom, dvorana za kinematografske predstave, restavracija in dve veliki trgovini. V vse te prostore se lahko s posebno električno napravo dovaja hladni in topli zrak, da se vzdrži vedno primerne temperatura. Koncerti, operne, operetne in gledališke predstave se vršijo večinomoma v flamskem jeziku. Zadruga vzdržuje lastno mnogoštevilno godbo, dobro izvežban moški zbor in gledališke igralce.

Ta razstava je pravi triumf združnega delovanja in nam jasno dokazuje, da zadruga na dobri podlagi tudi v svetovni vojni lahko mirno nadaljuje svoje započeto delo za splošen blagor, za povzdigo ljudstva. Zatorej oklenimo se je tem teneje! V zadrugi je mir in bodočnost!

Po »Zadrugi«.

NOVA JAVNA ZBIRKA.

O priliki cesarjevega godu se priredi od 4. do 8. oktobra po vsej državi javna zbirka za svoje padlih, za invalide in jetične. — Tudi ob tej zbirki pripade učiteljsvu in šolski mladini največja naloga.

Matko Kante.

Ob šestdesetletnici njegovega rojstva.

S Krasa, 19. septembra 1916.

Danes jo praznuje. Tiho in neopazno skoro, sredi vojne vihrje, ki je zajela okraj njegovega dolgoletnega dela, ki s krvjo škropi zemljo njegovih trudov.

Ne praznuje v mirnem pristanu, v pokojnem uživanju sadov svojih trudov; v delu praznuje, v javnosti stoji v polni svoji moči, dasi mu sega delavnik že v drugo generacijo. Toliko bogatejša je to delo, ker so tla ostala skoro vedno ista.

Leta 1880, je bil nameščen kot učitelj v Sežani, v času, ko je v širokem toku plala narodnostna misel v ljudstvo, dasi je morala še mnogokje prebijati jezove. Sin svoje dobe, je šel v svojem delokrogu pot kulturnega delavca, pot, ki mu je ostala ravna do današnjega dne. Mož, ki je razumel udeležiti pridobitve nove ljudske šole, mož, ki je znal z besedo in z zgledom predati svojim tovarišem plod svojega umevanja, ki je hotel delati prav tako v šoli kot v stanu, kateri je iskal takrat početkov svoje organizacije. Bil je soustanovnik in večletni predsednik učiteljskega društva, ter je zasnoval z Gradišnikom, Neratom in Koc-

bekom Zavezo avstr. jugoslov. učiteljskih društev, ki ji je bil upravni odbornik do leta 1896. In kakor v tem širšem, tako je bil jubilar mož iniciative in dela tudi v ožjem krogu karitativnega in izobraževalnega društvenega ter javnega samoupravnega življenja v Sežani. Anali govorijo o tem in sedanost, obstoj in delovanje; posebe poudariti je treba le dolgoletno in mnogostransko delo v sežanskem občinskem zastopu, kjer je naš nadzornik s svojimi bogatimi izkušnjami, s previdnostjo in odločnostjo vodilni duh še danes, ko mu bremena dolžnosti jemljejo ves prosti čas in ko je istočasno tudi občinski svetovalec in častni občan svoje rojstne občine, Šmarj na Vipavskem.

Široko polje se je odprlo jubilaru, ki je bil medtem kratko dobo vadniški učitelj, z letom 1895., ko je postal šolski nadzornik v sežanskem okraju. O možu, ki je iz lastne moči dosegel to mesto, je pisal takrat »Popotnik«: Čisto rodoljubje čast značaj, neumorna delavnost, združena z veliko nadarjenostjo, so našle odmev ne le v ožjem učiteljskem krogu, temveč tudi na višjem mestu. — In še značilneje je pozdravljalo to imenovanje učiteljsvo: Taka odlika je tudi nam v čast in ponos, zakaj imamo šolskega nadzornika iz svoje srede, ki bo nadzoroval narodnega učitelja v narodni šoli. — Kakor se vidi, je z osebo zmagovalo tudi načelo: celemu možu je pot ostala ravna do danes. To je bilo toliko pomembnejše, ker je mož iz ljudstva in izkušen socialno-politični delavec mogel sedaj s svojimi idejami kot iniciator in svetovalec vplivati daleč preko svojega kroga na razvoj ne le šolskega, ampak sploh gospodarskega življenja na Krasu, ki ga pozna bolje kot marsikdo poklicanih faktorjev. Vemo, da je mnogo storil v tem oziru, in poznamo še posebno njegovo stremenje za razvoj tako važnega strokovnega kmetijskega in obrtnega šolstva, šolstva prihodnosti. Morda je tu dokaz, kako gresta pedagog in politik ramo ob ramo. Čeprav je jubilar tu meč presekale lepe, mnogoobetajoče načrte, vendar upamo, da bo ravno njegovo prizadevanje poklicalo zopet k živemu vzbrstenju, kar je na tleh, dasi je bilo že zasnovano in je tudi obstajalo. Danes je delo jubilara za široko javnost osredotočeno v predsedstvu državne podporne komisije, ki bi ne moglo biti položeno v boljše roke. Kar je tu storil za ljudstvo, to ostane, ker je blagoslovljeno delo tistega, ki pozna težki čas in z ljudstvom čuti.

Kakor se kaže v soglasju iniciative in izvrševanja ves mož, tako je šel jubilar tudi v ljudskem šolstvu, kjer je največ dosegel, dalje kot oni, ki seče pot. Izkušal ga je dvigniti čim višje z izborom in z izobrazbo učiteljsva po tečajih, z reformo pouka, dasi ni pri tem nikdar ozkosrčno kratil učne svobode, z vestnostjo učiteljsva, ki si v stiku z ljudstvom pridobiva tal in ugleda, in posebno še z ustanovitvijo in razširjenjem že obstoječih šol. Zgradil je vrsto lepih, primernih šolskih poslopij, ki so v čast Krasu, ter koristil na ta način tudi učiteljsvu, ki je po veliki večini dobilo dobra, zdrava stanovišča. Bogato delo dveh decenijev! Storil je to tako, da je izkušal pri vsem velikem napredku obvarovati ljudstvo bremen, zaradi česar je tudi danes sežanski okrajni šolski svet denarno najboljše situiran na Goriškem, kot je morda prvi okraj po svojem razvoju ljudske šole v deželi.

Učiteljsvu je bil moder svetovalec in spoštovan, objektivni sodnik njegovega dela. Bil je pa tudi strog sodnik, če bi na-

šel neizvršeno dolžnost, kar so pa bili redki slučaji. Pedagog tudi sredi učiteljsva. Kolikokrat pa je z nasvetom in dejanjsko zasebno priskočil na pomoč, bi znali povedati oni, ki mu ohranijo trajno hvaležnost.

Ko se je leto po vojni pojavilo zaradi prekerne položaja med učiteljsvom Primorske socialistično gibanje, in je učiteljsvo sežanskega okraja prišlo v ostro navzkrižje z zastopniki davkoplačevalcev v okrajnem šolskem svetu, je stal sicer naš nadzornik na strani poslednjih, a morda le zaradi forme spora, ne pa meritorno. Dokazal je to s svojo objektivnostjo tekom vojne in posebno v vprašanju draginske doklade, ko smo videli, da se mu pri učiteljsvu njegovo zdravo načelo varčnosti ne zdi na mestu.

Danes, ko mu vojna s krvjo škropi tla dolgoletnega dela, vztraja jubilar kot bojevnik na svojem mestu in izkuša vzdržati in ohraniti, kar je gradil skozi vsa mirna leta. Veseli nas, da mu moremo odkrito čestitati. Naj ga ohrani prijazna usoda zdravega in krepkega družini in javnosti še dolgo! V starem Rimu je bilo leto šestdeseto mejnik javnega delovanja. Upamo pa, da nas bo jubilar vodil s svojo modro, izkušeno roko še dalje tudi tedaj, ko bo po teh strašnih dneh naša težko izkušana zemlja vstala zopet k novemu, boljšemu življenju!

„Schulverein“.

Dunaj, 9. septembra 1916.

Nemški »Schulverein« je imel večeraj tukaj svojo glavno skupščino ob precejšnji udeležbi svojih članov. — Skupščino je vodil predsednik dr. Groß, ki je predvsem zavračal popolnoma napačno mnenje, češ, da »Schulverein« izgubi po vojni potrebo obstanka in delovanja. Nemci smejo pač z gotovostjo računati, da dobe po vojni, kar jim gre; vendar pa bo imel »Schulverein« vzlic tem pridobitvam še večje naloge, kakor jih ima sedaj, in sicer zaradi narodne fluktuacije in zaradi silnega naskoka nemških narodov na Nemce. Zato se je treba na ta boj pripraviti, kar pa se najuspešnejše zgodi ravno z delovanjem »Schulvereina«. — V preteklem letu je imelo društvo 1.175.685 K dohodkov, kar je dovolj lepa vsota, ki kaže požrtvovalnost Nemcev v lepi luči.

„Krvave pogreške“.

Trst, 9. septembra 1916.

Po »Edinosti«, št. 247, Vam sporočam ta-le zanimiva priznanja in izvajanja:

V razpravi pod naslovom »Krvave pogreške...« pišejo »Primorske Novine«, da je Trst vsaj za Hrvate najbolj izpostavljena točka. Trst ima slovensko zaledje, nima pa hrvatskega zaledja. Razvoj Slovencev ni nič ali le malo pripomogel k zbujuju hrvatske mase, ki se je priselila v Trst. Ta je pozabljena — nameščena večinoma v starem mestu, za tržaškim municipijem, kjer je srce italijanstva. To so po največjem delu pomorci, preprosti ljudje, ki jih po cele mesece ni doma, a njihovi otroci zapadajo medtem poitalijančevanju. Z njimi se polnijo italijanske šole. Ta proces se vrši že mnogo let — počasi, sigurno, neopazeno. Pretapljanje hrvatskih širokih slojev se pospešuje sistematično, po neki določeni

Ali pa prva kitica Jenkove davorije:

Naprej, zastava Slave,
na boj, junaška kri!
Za blagor očetnjave
naj puška govori!

Andrejka pa pravi:

Voran, ihr Ruhmesfahnen,
zum Kampfe, Heldenbund!
Sprich, Heimat unsrer Ahnen
aus des Gewehres Mund!

V Andrejkovih besedah ni čisto nič slovenskega. Tudi ni junaška kri = Heldenbund. Vrhutega pri Jenku puška govori za blagor očetnjave, pri Andrejki pa naj domovina naših dedov govori na usta puške! To vendar ni smiselni prevod naših slovenskih navduševalnih pesmi, temveč je delna in še to ne dovolj srečna uporaba ideje! — Takih primerov bi lahko dobili še več, a ni treba; saj že ta dva potrjujeta našo sodbo. — Priznati pa moramo, da so se nekateri prevodi posrečili, zlasti prevodi mehkolirskih pesmi (n. pr.: Dekletova molitev, Rožmarin).

Popolnoma pa je uspel Andrejki namen, ki ga sam označuje v predgovoru. Ko pravi, da je hotel s to zbirko le pokazati, kako sta se v slovenskem ljudstvu podedovana zvestoba do dinastije in ljubezen do domovine v organski harmoniji v teku stoletij razvijali in kako ustvarjata tisto trdno podlago narodne kulture, ki so v sedanji svetovni vojni prebile svojo ognjeno preizkušnjo. — A še drug namen, ki sicer prevajalec izrečno ne govori o njem, ki pa ga mi visoko cenimo, ima Andrejkova knjiga, da namreč pozornost nemškega sveta obrne na našo lepo knjigo umetnega in narodnega pesništva! Med one redke knjige, ki razglasaajo čast slovenskega naroda in slovenske umetnosti med tujim svetom, uvrščamo sedaj tudi Andrejkovo delo. To je njegova odlična zasluga, ki ji bodi v plačilo hvaležnost in priznanje!

O tem namenu govori tudi oprema knjige, ki ji je založništvo posvetilo hvalevredno pozornost, kar je treba brez držka priznati — toda samo, kar se tehnične izvedbe tiče. Z ilustracijami kot takimi pa ne moremo biti zadovoljni. Vi-

dijo se tako, kakor bi bile po večini le ponatiski takozvanih umetniških razglednic. Predvsem manjka ilustrativnemu delu enotnosti, ki bi je ne pogrešali, ako bi upodobitev izšla iz ene umetnikove duše in roke. Tako pa so ilustracije različne tako po tehniki, kakor po zasnovi in tudi časovno ne odgovarjajo besedilu: izkratka — motijo in razočarajo!

Takoj spoznamo Gasparija, Smrekarja in Koželja. Ta poslednji ima v knjigi največ ilustracij, a zadovoljujejo najmanj. Alegorični sliki h Gregorčičevi »Soči« bi si želeli pač drugačni; izrazitejši, mogočni in ponosni, kakor je pesnitev sama. Tistih petero skoro grbastih postav v zelenih haljah ob desnem bregu Soče vendar ne more predstavljati nepopisnega poguma in junaštva naše slavne vojske, in to toliko manj spričo mirnih, samozavestnih lic in v sigurno bodočnost zročih pogledov upodobljenih dveh vojskovodij in našega pesnika! Podoba k »Dekletovi molitvi« je brezizrazna, mimo tega so roke prevelike, a hrbtna linija ne označuje mladega dekleta. ... Spoštljivo glavo kralj odkrije, z njim vrste vse se odkri-

jó... »Kralj (oziroma na podobi cesar) in njegovi spremljevalci (vojskovodje iz sedanje vojne) so odkriti, vrste pa stoje pokrite.« Nekdaj v starih časih« niso imeli naši dragonci sedanjih uniform in se tudi niso bili z današnjimi kozaki. Tudi »ja-gerček mlad« nima pravičnega kroja. — »Kaj maramo mi« je iz leta 1806., fantje pa nosijo uniforme današnjih dni. Tudi podoba k »Soldaški« iz leta 1832. se časovno bje s pesmijo. Isti slučaj je pri pesmi »Naprej!« iz leta 1860., vrhutega podoba sama ne pove ničesar tega, o čemer govori Jenko. — Te časovne razlike in nepravilnosti ne morejo biti niti v intencijah prevajalca samega, če smemo logično sklepati iz njegovih besed v predgovoru, kjer piše: »Namenoma sem opustil sprejeti v predležečo zbirko v svetovni vojni novo nastale slovenske pesmi in narodne pesmi, ker še preveč nosijo značaj dogodkov, ki jih sami doživljamo, in zato še niso dozoreli za objektivno pre-sojanje.« — Govoriti bi se dalo še o drugih hibah na ilustracijah, toda — zvonili bi po točli! Ko bi bilo vse ilustrativno delo izvršeno — recimo — z isto preprostostjo,

metodi. Ker nasprotniki vedo, da asimilacija more trajati le dotlej, dokler narodna zavest spi, se boje, da bi se te sile probudile in da se jim s tem izmakne edini vir, ki je vzdrževal njihovo moč. Zadoštuje jim izkustvo s Slovenci, ki se uspešno odtegujejo raznarodovanju. Zaradi tega so jih Hrvatje zadeli v živo, ki so se začeli baviti z mislijo na ustanovitev hrvatske šole. — Hrvatje vedo namreč, da se bujnost slovenskega narodnega gibanja opira v glavnem na šole ... Za hrvatsko maso v Trstu se ni skoro nihče brigal. In treba priznati, da je težko najti način, ki bi jo spravil v gibanje. Za narodno delo, za zburjanje narodne zavesti med tržaškimi Hrvatji treba, da organizacija nastane v Dalmaciji, ki naj priinese svoje delovanje v Trst, in to tembolj, ker gre tu za element, ki ga ni zajel iz narodnega preporoda Klaičevega stila. Poleg nižjih slojev, ki so bogata hrana poitalijančevanju, živi v Trstu tudi veliko kapitenov, nekaj hrvatskih trgovcev, ki pa se ne morejo pohvaliti, da bi znali svojo deco bolje čuvati pred poitalijančevanjem, nego nižji sloji. Dočim te poslednje opravičuje dejstvo, da so nepoučeni, narodno še vedno nezavedni, ne velja to za intedigentne kroge — ali vsaj ne bi smeli biti taki. In ker so taki, podvoja to njih greh, a najžalostnejše je, da na raznarodnega sina pada tudi očetovo imetje. Tako izgubljam na krvi in na kapitalu, ki — podpira potem raznarodovalno propagando. Kakabi bila danes naša narodna posest v Trstu, da ni bilo tega raznarodovanja! Kolik je samo palač na najboljših pozicijah Trsta po krivdi raznarodanih sinov vojni napovedi, in naglašja, da je treba prešlo iz rok v italijansko posest! In ta bolezen enako pustoši med katoliki in pravoslavnicami. Res, redki so, ki so se ohranili svoji narodnosti.

Slovenci moramo biti ponosni na to, da smo pravočasno začeli s svojim narodnim šolstvom in učiteljstvom graditi trdnjavo svoje zavednosti, svojega obstoja in napredka, sicer bi bili že davno utonili v valovih nasilnega italijanstva. Isto edino izdatno in obrambno sredstvo nujno priporočamo bratom Hrvatom, da ostanejo vsi zavedni sinovi svojega naroda, pa da jih ne porazi — tuji meč!

Iz omenjenega članka navajam še resnične besede:

Tudi v rodovini dajemo tujemu jeziku prostora in časa, da se gnezdi in da nam pred očmi ruje mili naš jezik iz srca otroškega. Poleg slabe narodne vzgoje naših žen nam tudi sinovi niso mogli biti v najboljšem slučaju drugačni nego indifirentni. Na očeta pritiska sila opravil, ki ga odtezajo krgou svojcev, a mati, ki je nepretržno pri otrocih, ki je prvi njih voditelj v svetu, odgojena v rodovini, kjer je prišel tuji jezik do veljave, ne more niti ne zna, da bi zarana vcepljala deci narodno kulturo. V rodovini ne čuje dete o važnosti svojega jezika, ne vidi vidnih znakov svoje narodnosti. Dokler je v zibel, mu ne pevajo sladkih naših uspavank; ko dorašča, ga ne hranijo z narodnimi popevankami, da bi mu vtisnili vsaj to neizbrisno sled, da ne bi pozneje pozabil na narodnost, iz katere je izšel. Sploh se naši pesmi ne posveča tista pažnja in se ji v narodni vzgoji ne daje tisto mesto, ki ji pripada po nje važnosti. Tudi naša pevska društva posegajo po umetnih skladbah, namesto da bi širila med narodom narodno pesem in bi s tem najuspešneje zatirala tiste reške in tržaške šantanske, često tudi nemoralne pesmi, s katerimi izpolnjujejo sliko — kakor da so

lahkoto in naivnostjo, kakršno vidimo na podobi ob notranji naslovni strani, bi mogli reči, da je tudi ta del spočela tista skrb, ki se sicer odraža od knjige, in ki bi jo knjiga po svoji vsebini in tendenci tudi zaslužila.* E. Gangl.

* Knjigi je pripisal prof. Ivan Grafenauer „Literarne opazke“, ki v kratkih besedah omenjajo življenjepisne podatke in literarno delovanje pesnikov, katerih pesmi je prevedel Andrejka. Nekaj opazk velja tudi slovenskim narodnim pesmim iz zbirke dr. Streklja, končno pa so pohvalno omenjene „Slovenske vojaške narodne pesmi“ našega tovariša Marolta. Le škoda da ni gospod profesor povedal, da je Marolt učitelj, kakor je to sam zapisal na svoji zbirki. Ali poleg dež. šol. nadzornika, profesorja, odvetnika, dukovnika, stotnika itd. ni mesta skromnemu slovenskemu učitelju? Pis.

Naročajte in širite naš list!

naša primorska mesta faktično italijanska. Če na ulici vlada tuj duh, če se z narodno šolo ne odbija njega škodljivega vpliva, če dete tudi v rodovini ne dobiva narodne hrane: jeli potem kako čudo, da nam prva generacija že množi nasprotno vrsto proti lastni krvi? In ni zgolj slučaj, da so voditelji nasprotnikov često renegati našega imena! V tem je najočitnejši dokaz energije in mladosti našega plemena, ki iz vasi prodira v mesta, ko je italijansko plemo izmzgano in izčrpano po mestnih slasteh in udobnostih ter že davno obsojeno v smrt. In ne bi ga bilo več, da mu niso sinovi našega naroda pomlajali krvi!

Ker je zgovorjena odkrita in pametna beseda, je pričakovati, da pridejo tudi dejanja. Kažipot jim bodi resnica: Le v narodni kulturi je moč in bodočnost!

Književnost.

Popotnik objavlja v 4. letošnji številki to-le vsebino: 1. I. Gradnik: Potopota ljudska vzgoja. 2. Fr. Kranjc: Iztrgani listi o novodobni šoli. (Konec.) 3. Pavel Flerè: O bodoči vzgoji. (Dalje.) 4. Iz šolskega dela: Na goro Oljko (Pav. Flerè). 5. Dr. Ivan Lah: Pater Hipolit in njegov »Orbis pictus«. (Dalje.) 6. Fran Vajda: Statistika srednjih šol na Slovenskem in v Istri v letu 1913/14. 7. Slovstvo: Ocene. Časopisni vpogled. 8. Razgled: Kultura. — Slovstvo. — To in ono.

»Reja domačih zajcev«. Tak je naslov knjižici, ki jo je sestavil stotnik-avditor dr. Stefan Voszka in ki je izšla v založništvu Katoliške tiskarne v Ljubljani. — V uvodu opisuje knjižica zavod za rejo domačih zajcev, ki ga je ustanovilo v Ljubljani c. in kr. armadno poveljstvo; potem pa plodnost zajcev, razna plemena, važnost zajčjega mesa v nadomestilo za drugo meso — kot »ljudske hrane« v pravem pomenu besede. Potem daje knjižica navodila, kako treba prirejati hleve in kletke, kako in s čim treba domače zajce krmiti, kako plemeniti in negovati, kako pariti. Dalje opisuje boleznin škodljivce teh živali, kako se jih kolje in pripravlja, kako se porablja koža. Na koncu prinaša »Kažipot za zajčarno c. in kr. 5. armadnega poveljstva«. Knjižica je opremljena z mnogimi lepimi ilustracijami ter je izšla s posebnim odobrenjem c. in kr. armadnega poveljstva. Čisti dohodek je namenjen invalidom soške fronte. Cena 80 vinarjev. Ker je knjižici namen, da kolikor tolko ublaži težave aprovizacije z mesom, je vredna vsega priporočila in uvaževanja. Naj gre med najširše ljudske plasti!

Maroltove »Slovenske vojaške narodne pesmi«. »Národní Listy« jako laskavo govore v večernem izdanju z dne 13. t. m. o imenovanju zbirki našega tovariša Marolta. S tem je tudi češka javnost opozorjena na to zaslužno in uspelo delo slovenskega učitelja. Nas more to samo veseliti. Kmalu bo zunanji svet bolj cenil naše delo, nego ga pa cenijo doma!

Srednješolske vesti.

Iz srednješolske službe. Suplentje na c. kr. prvi državni gimnaziji v Ljubljani Ivan Dolenc, Fran Gnezda, Rudolf Grošelj in Fr. Kobal so imenovani za provizorične gimnazijske učitelje. — Za profesorja na realki v Idriji je imenovan dr. Fr. Čadež, doslej suplent na istem zavodu.

Prof. dr. Karel Capuder iz Kranja, nadporočnik c. kr. 5. dež. bram. polka ni v ruskem ujetništvu, kakor smo poročali zadnjič, ampak leži lahko ranjen v neki nemški bolnišnici. Ujetništva se je rešil s svojo hladnokrvnostjo in pogumom. Lahko ranjen je obležal na bojišču med ranjenci in mrtvimi, oblit s krvjo. Ko so prihrameli Rnsi se je delal mrtvega. Pobrli so mu denar, uro in peročni prstan ter ga pustili, misleč, da je mrtev. Ponoči je vstal, ogrnil ruski plašč ter prišel skozi ruske straže med Nemce

Kranjske vesti.

—r— Ustanova za vpokojene kranjske učitelje. Z začetkom koledarskega leta 1917 se podeli od umrlega c. kr. svetnika deželne vlade Ivana Mahkote napravljena ustanova za ubožne vpokojene ljudskošolske učitelje na Kranjskem v letnem znesku 150 K. — Pravico do te ustanove imajo ljudskošolski učitelji na Kranjskem, ki so morali zaradi bolezni ostaviti službo, preden so dosegli 10 službenih let; potem taki, ki so bili zaradi bolezni vpokojeni pred dokončano 40 letno službeno dobo; končno taki vpokojeni učitelji sploh, ki so zaradi bolezni ali iz

drugih vzrokov brez lastne krivde v veliki bedi. — Pravico podeljevanja ima c. kr. deželni šolski svet za Kranjsko. — Primerno opremljene prošnje je vlagati najpozneje do 1. oktobra 1916 na c. kr. deželni vladi v Ljubljani.

—r— Z Breznice nam pišejo: V nekrologu pokojne tovarišice Minke Vilmanove v »Učiteljskem Tovarišu« z dne 8. septembra 1916. je pogrešena trditev, da ni našla milosti za definitivno nastavljenje na šoli na Breznici, in da jo je to bolelo in pospešilo razvoj njene bolezni. Zakaj, kakor trdi znani nekrologist že sam v svojem opisu, je pokojna tovarišica maturirala leta 1909, a na šoli na Breznici ni že od 19. februarja 1909. praznega učnega mesta za definitivno nastavljenje (zadnji je dekret c. kr. dež. šol. sveta z dne 19. februarja 1909, št. 60), zato se pokojnica kot razumna in res prava tovarišica ni mogla potegovati. — Toliko javnosti zaradi ljube resnice.

—r— V proslavo 86. cesarjevega rojstnega dne je priredila deška in deklška ljudska šola v Kranju v Ljudskem domu javno šolsko slavnost dne 17. in 20. avgusta, obakrat z istim vzporedom. Slavnost se je pričela s slikovito živo sliko, ob kateri so se klanjali učenci in učenke Njegovemu Veličanstvu. Zanosno je zazvenel ob tej sliki mladostni spev »Živi svetli cesar naši!« Temu je sledil E. Adamičev »Venček hrvatskih narodnih pesmi«. Sedem kratkih, a lepih in karakterističnih hrvatskih popevk je nanizanih v njem. Pesmi v venčku, spremljanje s klavirjem in harmonijem, so ugajale tako, da so se morale ob drugi prereditvi ponoviti. Solospeva, dvospev ter enoglasni in dvoglasni zbori učinkujejo zaradi soznermerne sestave. H koncu se je izvajal Josip Petzov »Habsburški rod«. To je melodiozna slavnostna spevoigra z deklamacijami, solospevi, dvospevi ter z enoglasnimi in dvoglasnimi zbori, sestavljena s spremljevanjem klavirja in harmonija. Sestoji iz 7 delov: Rudolf Habsburški, Oton Veseli, Maksimilijan, Marija Terezija, Jožef II., Franc I. in Franc Jožef I. Za vsakega vladarja je prirojena njegovemu življenju primerna deklamacija in pesem. Zgodovinske podatke so prav nazorno pojasnjevale po ena, dve do šest skioptičnih slik. Učenke in učenci so bili v prednašanju pesmi dobre in sigurne deklamatorice in deklamatorji, za katerimi niso zaostajali mladi pevci in pevke, ki jih je bilo 45. Fino in z občutkom je spremljala na klavirju pevske točke gospica Irma Mayrjeva, na harmoniju pa z isto spretnostjo igral tovariš Karel Mahkota, c. kr. učitelj iz Trsta. Pri skioptikonu je bil tovariš nadučitelj Fran Ivanc, pevske točke je naštudiral in vodil — kakor doslej vedno pri enakih prireditvah — tovariš učitelj Vilibald Rus, drugemu domačemu učiteljstvu pa je bil porazdeljen ves ostali posel. Obe šolski slavnosti so posetili gospodje častniki iz Kranja in okolice, zastopniki raznih uradov in meščani v mnogobrojnem številu. Čisti dohodek, ki je znašal 293 kron, se je oddal v vojne dobrodelne namene.

—r— Šestinoseddesetletnico cesarjevega rojstnega dne je slovesno praznovala šolska mladina v Cerkljah na Gorenjskem dne 13. in 15. avgusta. Največja šolska soba, kjer se je slavnost vršila, je bila okrašena z zelenjem in z raznimi grbi. Najprej se je uprizorila Ang. Zdenčanova igra »Cesarjeva podoba«. Gladko, ljubko in neustrašeno je tekla govorica tem cerkljanskim malim igralcem. Iz znanje E. Adamičeve spevoigre »Slava cesarju Francu Jožefu I.« se je pel samo I. del, ki pa je bil slavnosti primerno izpremenjen. Dečki, opravljeni v vojaški uniformi, so zapeli dovršeno 8 enoglasnih in dvoglasnih vojaških narodnih pesmi. Vmes pa so se vrstile dobro naštudirane deklamacije, prednašane toplo in s poudarkom. Pesmi je spremljal na klavir tovariš nadučitelj Josip Lapajne, on je vodil vso prireditev in je imel ob pričetku slavnosti tudi globoko zamišljen slavnostni govor. Šolska soba je bila obakrat natlačeno polna domačega ljudstva; prvo prireditev pa je počastilo s svojo navzočnostjo tudi mnogo gospode iz Kranja ter nekaj gospodov častnikov in vojakov, na čelu jim gospod podpolkovnik Milavec. Čisti dobiček v znesku 207 kron je prejel zaklad za vdove in sirote padlih junakov.

—r— Osebna vest. Naučni minister je imenoval šolskega ravnatelja v Spodnji Šiški Franca Lavtižarja za okrajnega šolskega nadzornika za slovenske ljudske šole v mestnem šolskem okraju Ljubljana za ostalo funkcijsko dobo.

—r— Iz ljudskošolske službe. Na Dobravi pri Kropi je imenovana za suplentinj bivaša suplentinja v Dražgošah Va-

lentina Tepinova, ker je odrinil v vojaško službo učitelj Peter Jocič. — Začasna učiteljica na štirirazrednici v Litiji je postala učiteljska kandidatinja Emilija Wurzbach pl. Tannenberg. — Vpokojen je s koncem avgusta nadučitelj Franc Zaman v Hrenovicah.

—r— C. in kr. okrožni šolski nadzornik v Užicah v Srbiji, poročnik Drago Hude, nadučitelj v Starem trgu pri Kočevju, je postavljen od vojaške uprave za mestnega komisarja istotam.

—r— Za poročnika je imenovan tovariš Alojzij Luštin, učitelj-voditelj na Božjakovem v Beli Krajini.

—r— Vse šole na Kranjskem, ljudske, meščanske in srednje, so po večini začele sredi tega meseca z rednim poukom. Na ljudskih šolah poučujejo večinoma učiteljice, ker so morali učitelji pod orožje. — Ponavljalne šole se začno 16. oktobra.

Štajerske vesti.

—š— Italijanske šole v Gradcu. Zaposlovalni tečaji za italijanske srednješolske begunske dijake v Gradcu se otvorijo 1. oktobra. — Italijansko ljudsko in meščansko šolo so otvorili 16. t. m.

—š— Društvo »Selbsthilfe der Lehrerschaft Steiermarks«. Kakor druga leta so pregledniki računov: Rudolf Wernbacher, Edvard Grill in Emanuel Sturm tudi v tem letu, in sicer dne 21. avgusta, v hiši društvenega predsednika in blagajnika, tovariša Ivana Slane, pregledali društvene račune za dobo od 1. septembra 1915 do 19. avgusta 1916. Po triurnem temeljitem pregledovanju obsežnih računov so se pregledniki prepričali, da so predloženi računi v vseh svojih delih popolnoma pravilni in da izkazano društveno imetje tudi točno obstoja. Ker bo najbrže člane in nečlane zanimalo, naj iz tega računa najvažnejše navedemo. V zgoraj označeni dobi so znašali dohodki 23.994 K 50 vin., od teh na posmrtnih donosih 17.411 K. Izdatki so znašali 23.391 K 12 vin., od teh na posmrtnih izplačilih 21.700 K. Iz tega izhaja blagajniški prebitok po 603 K 38 vin. K temu blagajniški ostanek od 31. avgusta 1915 po 69.290 K 81 vin., torej izkazuje društvo imetja po 69.894 K 19 vin. To imetje obstoji iz vloge pri hranilnici v Rotenmanu po 21.513 K 96 vin., iz vloge pri poštni hranilnici po 289 K 11 vin., iz 1 državne zadolžnice po 200 K, iz gotovine po 782 K 03 vin. in iz rentnih izkaznic 1., 2. in 3. vojnega posojila v skupni vrednosti 47.109 K 09 vin. — Od svojega obstanka se je društvo izkazalo v preminogih slučajih kot velika dobrota za preostale svoje umrlih članov, kar dokazujejo preminoge pismene in objavljene zahvale. Doslej je društvo na 145 rodovin izplačalo posmrtnih doneskov v skupni vsoti 196.581 K. — Pregledniki računov imajo najprijetnejšo dolžnost, da izrekajo blagajniku J. Slani za njegovo trudapolno in skrajno točno računovodstvo ter tajniku J. Eichmeyerju za njegovo sodelovanje pri njem najlepšo in najtoplejšo zahvalo!

Goriške vesti.

MATKU KANTETU

ob 60 letnici njegovega rojstva 19. septembra 1916.

Prijatelj dragi, glej:
slaviš svoj jubilej...
Trenutek krasen in svečan!...
Dal srečo Ti je Bog,
čestilcev velik krog
spominja Tebe se ta dan!...
A tega vreden si,
Ti mož ugleden si,
plamteč, značajan narodnjak!
Skrbnó za mladi rod
Ti vselej in povsod
vršil svoj posel si težak!
Zato nebroj voščil
in srčnih pozdravil
dobivaš danes, Máte Ti;
naj Bog i zanaprej
do žilja skrajnih mej
naklanja dnove zlate Ti!...

Janko Leban.

—g— Iz Komna nam poročajo, da je pričel v komenskem okraju šolski pouk v redu 1. t. m., izvzemši seveda občine tik fronte: Brestovica, Sela, Kostanjevica, Temnica, Vojšćica, Mavhinje, Sesljan, Nabrežina, Lipa in Škrbina. V Komnu je pričel pouk samo v eni šolski sobi, v kateri poučuje šolski vodja zjutraj višjo skupino, popoldne pa učiteljica nižjo skupino. Ostale učne osebe so ali pri vojakih ali pa nastavljene v drugih občinah, kjer ni učiteljev. Drugodi v Komenski občini

ni šol. V Tomaževici na Volčjemgradu in v Svetem se pripravljajo sobe za šolo. Razumemo, da je tak pouk, kakor v Komnu, pomanjkljiv, ali boljše je nekaj, kakor pa nič.

—g— **Otroci goriških beguncev v ljubljanskih ljudskih šolah.** V šolskem letu 1915/16 so obiskovali ljubljanske ljudske šole 404 otroci goriških beguncev, in sicer: I. deško 43 dečkov, II. deško 18 dečkov, III. deško 12 dečkov, IV. deško 10 dečkov, šišensko deško 11 dečkov, šišensko deklško 17 deklic, šentjakobsko slov. osemrazrednico 33 deklic, lichtenturnsko slov. osemrazrednico 29 deklic, marijaniško 2 dečka, mestno nemško deško 50 dečkov, mestno nemško deklško 89 deklic, sulferajnsko deško 39 dečkov, zas. nemško deklško osemrazrednico 40 deklic in zasebno nemško šišensko 6 dečkov in 5 deklic, skupaj 191 dečkov in 213 deklic. — Tudi sicer je bilo po kranjskih ljudskih šolah več otrok goriških beguncev.

—g— **V Nabrežini** zopet začno s poukom v ljudski šoli.

—g— **Uspostojenostni izpiti za primorske učitelje meseca novembra t. l. v Ljubljani.** Ker je nameravan predlog, naj bi se dovolili v prihodnjem novembru — kakor meseca maja 1916 — za primorske učitelje usposobljenostni izpiti s slovenskim in nemškim učnim jezikom pred posebno komisijo v Ljubljani, se vabijo primorski učiteljski kandidati in kandidatinje, ki bi hoteli biti pripuščeni k omenjenim izpitom, naj vložijo čim prej pravilno opremljene na c. kr. okrajni šolski svet naslovljene prošnje predpisanim potom (po svojem šolskem vodstvu) ravnateljstvu c. kr. izpraševalne komisije za ljudske in meščanske šole v Gorici, sedaj v Ljubljani, Dunajska cesta 38/II.

—g— **V Devinu** je »Lega nazionale« popolnoma posuta.

—g— **Goriški deželni odbor** bo izdal mesečnik, ki bo v njem opisano delovanje odborovo.

—g— **Razpisuje se natečaj za štipendij 600 K** ustanove Nj. Prevzv. deželnega glavarja grofa Franca Coroninija-Cronberga, ustanovljene v spomin na 40-letnico vladanja Njegovega Veličanstva presvetlega cesarja Franca Jožefa I. Pravico do tega štipendija imajo ubožni dijaki, ki so pristojni v kako občino poknežene grofije Goriško-Gradišanske in ki z dobrim uspehom pohajajo avstrijsko-visoko šolo (vseučilišče, tehniko ali zemljedelsko visoko šolo). Prosilci naj predložijo svoje pravilno opremljene prošnje goriškemu deželnemu odboru (sedaj na Dunaju I., Parlament) do 1. novembra 1916.

—g— **V Črničah** se je otvorila s 1. septembrom ljudska šola. Poučujeta dve učiteljici. Črniče so od Gorice oddaljene 10 km. Črniče so ob poti oz Gorice v Ajdovščino skozi Rožno dolino mimo Ajševce in Šempasa. Skozi Rožno dolino teče nova bojna črta, torej je šola v Črničah pravi blizu nove fronte. Občina Črniče, to je Črniče, Batuje in Selo, šteje okoli 1500 prebivalcev. Dobra kmetiška občina. Oba nadučitelja, Baša iz Črnič in Merljak iz Batuj, sta pri vojakih.

—g— **Slovensko begunsko sirotišče na Dunaju** se nahaja v I. kraju, Vollaufgasse. Neka Poljakinja gospodinja v sirotišču, neka Nemka je za prefektinjo, tolmači in posreduje med otroki in njima neka mlada Slovenka. Za konvikt se išče izkušena slovenska učiteljica. Prijaviti se je goriškemu ordinariatu v Zatični na Dolenskem. — Za italijanske konvikte je poskrbljeno v vsakem oziru bolj praktično.

Tržaške vesti.

—t— **Hvala vremu učitelju.** Neki oče piše »Edinosti« iz Katinare: Zadnje dni smo zvedeli, da je naš dosedanji šolski voditelj Ciril Valentič imenovan za voditelja škedenjske šole. Naj mi bo dovoljeno, da mu tem potom v imenu staršev šolskih otrok iskreno čestitam! Z druge strani pa obžalujemo njegov odhod, ker dobro vemo, kaj je z njim izgubila katinarska šola. Deloval je tu 7 let kot vzoren voditelj. Za vse, kar je storil naši mladini, bodi mu izrečena prav presrečna zahvala!

—t— **Slovenski otroški vrtec na Vrdeli,** ki ga je doslej vzdrževala Družba sv. Cirila in Metoda, je z dnem 16. t. m. prevzel mestni magistrat v svojo oskrbo. — V privatni lasti je bil ta vrtec 19 let; dobri volji šolskih oblasti ter trudu in prizadevanju prijateljev slovenske mladine se je sedaj posrečilo, da je ta otroški vrtec sprejet med mestne otroške vrtce. Za sedaj sta mu določeni dve šolski sobi, a poleg tega dobivajo otroci v šoli vse enake predpasnike in kosilce, kakor je to

navada v vseh mestnih (italijanskih) otroških vrtcih. Učni jezik ostane seveda tudi nadalje slovenski. — Zato upamo, da bodo starši tudi odslej izročevali svojo nežno mladino v roke, ki so znegovale eno celo svetoivansko generacijo, in to tembolj, ker je bil ta vrtec že z dnem 6. julija 1898 z odlokom št. 37403/VI.98. priznan kot vzorno urejen. V teku teh 19 let se je izvežbalo v vrtcu 12 vrtnaric, ki so vse napravile v Gorici ali v Ljubljani izpit z dobrim uspehom. — Mi želimo iskreno, naj to zavetišče slovenske mladine tudi nadalje procvita in rodi mnogo dobrega sadu!

—t— **Imenovanje.** Tovariš Slavoj Dimnik, podučitelj na c. kr. pripravnici za srednje šole v Trstu, je imenovan s pravicami in dolžnostmi vadniških učiteljev za voditelja in učitelja X. čin. razreda na c. kr. pripravnici na Proseku ter hkrati dodeljen c. kr. pripravnici za srednje šole v Trstu. Na njegovo mesto je pa imenovan za podučitelja dosedanji suplent tov. Hinko Medič.

—t— **Uspeh vojaškega dneva v Trstu.** Čisti dobiček vojaškega dneva v Trstu 18. avgusta znaša 43.550 K 36 v.

—t— **Vprašanje hrvatske šole v Trstu.** S tem vprašanjem se je bavil te dni zagrebški »Obzor«. Omenja, da se je v ta namen ustanovilo »Hrvatsko šolsko društvo«, ki je nabralo že okoli 40.000 kron, ki so se porabile kot zadatje za nakup hiše, vredne 24.000 K. Ker pa je v tem izbruhnila vojna, in ni moglo društvo plačati vse kupne cene, se je sklenil z lastnikom dogovor, po katerem izgubi društvo hišo in onih 40.000 K, ako v 2 mesecih po končani vojni ne plača vse kupnine. Zagrebški list se nadeja, da je odbor ukrenil potrebno, da prepreči to izgubo; meni pa, da bi bilo morda bolje, da se je vse prepustilo Družbi sv. Cirila in Metoda za Istro, kakor je ta tudi sama želela in bi bili nje uspehi ovenčani z otvoritvijo hrvatske šole v Trstu. Mnogo bi mogli pripomoči tudi številni denarni zavodi. Seveda bi trebalo organizacije, ki bi napravila proračun za te šole in porazdelila stroške.

—t— **Razpis štipendij.** Cesarski komisar razglasa: Za šolsko leto 1916/17 se podeli sledeče štipendije iz ustanove »Marco Levi« mladim mladeničem pohvalnim in občeznano ubožnim, pristojnim in stanujočim v Trstu: I. kron 600 (šeststo) vsaka: 1. dve za dijake pravne fakultete; 2. dve za dijake filozofske fakultete; 3. dve za dijake višje tehnične šole in 4. dve za dijake umetniške akademije ali kaknega glasbenega konservatorija. Ena štipendija teh štirih kategorij je določena za mladeniča židovske vere in ena za mladeniča, ki ni židovske vere; 5. ena za dijaka zdravilstva židovske vere. II. kron 400 (štiristo) vsaka: 1. dve za dijaka c. kr. trgovsko-navtične akademije (trgovski oddelek); 2. dve za dijake c. kr. trgovsko-navtične akademije (navtični oddelek). Tudi ta štipendij teh dveh kategorij je ena določena za mladeniča židovske vere in ena za mladeniča, ki ni židovske vere. 3. ena za dijaka, ki ni židovske vere in obiskuje srednjo šolo (gimnazijo ali realko). Nepodeljene štipendije zaradi pomanjkanja sposobnih prosilcev ene ali druge kategorije gori imenovanih študij se podeli kakor »izredne štipendije« dijakom drugih strok, eventualno tudi učencem srednjih šol, v tem slučaju pa v znesku po kron 400.—. Prosilci naj vložijo prošnje na vložnem uradu mestnega magistrata do 30. t. m., opremljene z rojstnim listom, potrdilom družinskih ekonomičnih razmer in z dvema zadnjima semestralnima izpričevaloma.

Istrske vesti.

—i— **Dr. Laginja med evakuiranci.** Kakor javljajo puljskemu »Hrv. Listu« iz Steinklamma, je dr. Laginja dne 29. avgusta obiskal tamkaj nahajajoče se istrske evakuirance, da se osebno prepriča o njihovem stanju. Nadejati se je, da ta obisk prinese dobrega sadu za evakuirance.

—i— **Hrvatje in Slovenci na Reki** nimajo zaradi tam vladajočih razmer nobene šole. Sušak je priskočil Reki na pomoč, zgradil obsežno šolsko poslopje in namestil večje število učiteljskega osebja, dalje se vzdržuje »Sklonišče« in društvo »Ljudevit Gaj« podpira otroke iz Reke, da jim olajša obisk sušaških hrvatskih šol. Narodna dolžnost slovanskih Rečanov je, da vpišejo svoje otroke v hrvatske šole in ne v laške ali madžarske raznarodovalnice!

—i— **Tovariš Lazar Anton,** svoj čas učitelj na ljudski šoli v Koštaboni (p. Pomjan, Istra), se vabi (v syrhu dopisiljatve

neklih listin), da naznani sedanjí svoj naslov ravnateljstvu c. kr. moškega učiteljskega goriškega, sedaj v Ljubljani, Dunajska cesta 38/II.

—i— **Vojno zavarovanje za občino Materija** je prevzel tovariš nadučitelj Šiškovč iz Hrpelja. Urađuje v Hrpeljah v šoli od 4. septembra naprej vsak dan do konca šolskih počitnic od osmih zjutraj do ene popoldne. Potrebno je, da se zavaruje vsak vojak na bojišču, delavec in ujetnik.

Iz Dalmacije.

—d— **Umrl** je v Splitu častni kanonik in vpokojeni šolski svetnik msrg. Jakob Pivčević.

—d— **Cirilice se ne bodo več učili v Dalmaciji.** C. kr. dalmatinski deželni šolski svet javlja: Po odredbi c. kr. naučnega ministrstva odpade pouk cirilice s početkom šolskega leta 1916/17 na vseh ljudskih, meščanskih in srednjih šolah.

Splošni vestnik.

Podružabljenje rodovine. O vseh socialnih vprašanjih mora biti tudi slovensko učiteljstvo kot najinteligentnejši in vzgojni faktor med slovenskim narodom dobro poučeno, da more v vseh slučajih prav svetovati ljudstvu in mu dajati pojasnila v vsakem primeru. Zato ne bo odveč, ako izpregovorimo po »Delavcu« besedo o podružabljenju rodovine! — Z razvojem družbe se razvija in izpreminja tudi oblika rodovine. Jako bogata zgodovina o razvoju rodovinskega življenja nam opisuje izpremembe, ki jih je tekom razvoja preživela rodovina od pradednih časov pa do danes, ko se spričo sedanjih svetovnih dogodkov vrši pravcati prevrat v rodovinskem življenju. — Prvotna rodovina ni imela naloge kot življenska skupnost, skrbeti za porod otrok, za naraščaj, morala je marveč tudi delati skupno za rodovino: posamezni člani rodovine so odpravljali odkazana dela za prehrano rodovine in za izboljšanje pogojev. Ko je nastopila nova doba, doba stroja, je ta jela posamezne člane rodovine boljbolj odtežati skupnemu domačemu delu, tako da je rodovina postala le nekaka gostaška skupnost, ki v svojem stanovanju zauživa to, kar se nje posamezni člani daleč od svojega doma prislužijo. V tistem trenutku, ko je hitrejše obdelovanje in izdelovanje blaga zahtevalo, da se posamezne vrste delavstva, ki je prej izvrševalo svoje delo na domu, morale opravljati delo v skupni delavnici ali tvornici, je moral mož, za njim kmalu tudi žena zapustiti dom iskat si zaslužka v tvornico. Od srednjega veka do danes si je razvoj industrije boljbolj uglašal pot, z izumitvijo stroja pa se je proces še pospešil, in spoznanje, da ne kaže prepovedati ženi dela izven doma, se je že popolnoma utrdilo. Razentega pa so vojni dogodki omenjeni razvoj tako silno pospešili, da ga običajne razmere v doglednem času ne bile dovršile. Imamo namreč že takorekoč dejstvo pred seboj: oblika rodovinskega življenja je že povsem drugačna, nego je bila komaj pred dvema letoma. — Stotisoče žen je že stopilo na delovni prostor moža, stotisoče žen, mater mora doma nadomeščati otrokom očeta, morale so na delo v tvornico, v delavnice, opravljajo kmetiška dela; njih materinske naloge niso več tiste, ki so bile poprej. Postale so matere v drugačni obliki, matere, ki ne dele s svojimi otroki koščka kruha, morajo marveč ta košček kruha sedaj, ko ni moža, tudi zaslužiti, da njih mali ne stradajo. Problem, kako naj bi se materinstvo in žensko delo dalo združiti, ni več problem učenjakov, temveč je problem trdega življenja, krutega dejstva. Le malo mater še mora ostati pri svojih otrocih, ogromna večina pa mora rano na delo in viditi zopet svoje male šele pozno zvečer. Vse to pa ni le začasna posledica vojne, marveč je dejstvo, ki mu je odmerjena dolga doba, dejstvo, ki ga treba javno priznati, ker bi sicer naše družabne oblike novim življenskim pogojem ne mogle zadoščati. — Država, dežele in občine so že na delu, da se prilagode novim razmeram. Organizacija otroških domov bo podlaga za sirotinsko oskrbo. Ne mislijo več na sirotiščnice, kamor so otroke zapirli, temveč le na otroške domove, kjer bo družina po delu sprejela zopet svoje otroke. V teh domovih tudi ne bo govora o kako miloščinah: mati bo prispevala sama primeren znesek, in tako se bo upoštevalo nje željo, kadar pojde za blagor nje otroka. Občine prirejajo ljudske kuhinje, kjer naj dobi delovna družina snažno in tečno hrano za primeren zne-

sek, ker ji čas ali pa zaslužek ne dopušča, da se oskrbuje s hrano doma. Treba ne bo nič več velikega števila malih loncev na ognjiščih pri posameznih rodovinah, temveč veliki občinski kotli bodo delili posameznikom primerno hrano. — Rodovina preneha s tem biti nekaka kuhinjska skupnost, morda bo še skupaj sedela pri mizi; treba pa ne bo več posamezne skrbiti za hrano za posamezne rodovinske člane, vse to bo družabno delo, veleobrat in ne več domače delo v dose-danem zmislu. Zato pa bodo ljudje imeli več počitka in več časa bodo posvečali svojim otrokom, ko se vrnejo od dela, ker jim tega domačega dela ne bo treba opravljati. Tako podružabljenje ne bo razdrlo rodovine, marveč jo bo še poživilo in izboljšalo. — Skoro vsak dan vzame družba ženi kako domače delo, in vsak dan morajo prevzemati žene zunaj doma najrazličnejše opravke. Prav zato treba, da dobe te žene tudi zunaj hiše primeren vpliv. Saj gre za presrbo in vzgojo njih otrok, in tega ne morejo matere prepustiti brezbrizno kakršnim že oblastem ali ustanovam. Kjer gre za otroke, tam naj se sliši in posluša tudi materin glas. Prej tega materam ni bilo treba, čutile so se v varstvu moža dovolj ščitene. Sedaj pa ni moža, ni zaščite, in milijoni žen mrajo sedaj samostojno skrbeti za rodovinsko presrbo, čemer se bodo tudi privadile s težkim trudom in z obilnimi solzami. — Nova družina potrebuje novo mater. Minulost se ne vrne več, in obsojeni smo, da živimo za sedanjost in bodočnost. Beseda materina zunaj njene ozkega hišnega delokroga bo koristila več kakor pa domače delo. Delavčeva žena si mora priboriti vse pravice javnega življenja. To so preizkušnje, ki jih je vojna naprtla delavskim ženam, in čim prej bo žena vse to dobro razumela, tem prej si bo pridobila primeren vpliv na življenske oblike sedanje družbe. —

Razgled.

— **Hrvatska himna v Srbiji.** »Hrvatski Dnevnik« primaša: Neki Hrvat poroča iz Beograda, da so prej učili v Srbiji v tretjem in četrtem razredu peti hrvatsko himno. To je bilo predpisano v učnem načrtu. ato ni čudno, da pojejo sedaj v Srbiji otroci hrvatsko himno.

— **Rumunski študentje.** Kor. urad poroča: Dne 5. p. m. in naslednji dan je zboroval izredni kongres študentov, da se v zvezi z inteligenco izjavi o narodnem vprašanju. Udeležba je bila jako pičila. Pri zaključnih pouličnih demonstracijah je bilo med več sto udeležniki največ znanih priganjačev fuzionističnih strank.

— **Gimnazijska izkušnja pred vojaškim sodiščem.** Z Dunaja poročajo: Ruski voj. ujetnik B. Dovošev, ki zna popolnoma nemško, je posloval v svojem ujet. oddelku kot tolmač; užival je jako veliko ugodnosti. Nasproti straži je nastopal kot predstojnik; izrazil se je nekoč tako, da se je moral zagovarjati zaradi razžaljenja Veličanstva pred divizijskim sodiščem. V razpravi je obtoženec odločno zanikal, da bi bil rekel, za kar je bil obtožen. Skliceval se je na svoje simpatije nasproti Avstriji in na svojo izobrazbo, češ, da je izdelal gimnazijo in napravil maturo, da zato kaj tekega ne bi bil rekel. Več črnovojnikov je s krisko potrdilo, da se je res tako izrazil, kakor trdi obtožnica. Ker je sodni dvor dyomli o predizobrazbi obtoženca, je napravil voditelj razprave malo izkušnjo z njim. Zahteval je iz latinščine, naj sklanja besedo mensa; kandidat molči; ravno tako ni znal sklanjati filius, homo itd. Izkušnjo je voditelj razprave nato prekinil brez klasifikacije. Sodišče je prisodilo obtožencu tri leta težke ječe.

— **Milijonske zapuščine za otroke.** Zasebnik J. V. Heyne u Berlinu je mestu Krefeld zapustil 1.250.000 mark za podpiranje sirot ter bolnih in potrebnih prebivalcev okraja Essen. Vladni svetnik pustil en milijon mark za vzdrževanje in dr. Karel Hofman je mestu Berlinu zavzgojo nezakonskih otrok.

— **Staro slovansko mesto na severu.** Na otoku Rujanu (Rügen) se je svoje dni nahajalo slavno slovansko mesto Arkona (Arkun) s preslavnim svetiščem Svantovidom. Ta najbolj severno ležeča slovanska pokrajina je prebila marsikateri napad sosednih narodov. Dne 15. junija leta 1168. so bili Danci, ki so izvršili nakad na Arkono, ki so jo po dolgih in ljutih bojih premagali in porušili. Dandanes nosi slavnega slovanskega imena ime samo še 170i črevljev visoki stolp na nasprotnem obrežju, kamor so pribežali begunci z Rujana. Od leta 1827. je ta sezidani svetilnik visok 170 črevljev. — Sam otok Rujan se odlikuje z mnogimi pri-

rodnimi lepotami in številnimi spomeniki po slovanskih praprebivalcih in je slehrno leto privlačna sila mnogih turistov.

— Kaj so Prusi? Danski pisatelj Jörgensen ej definirar Pruse tako le: »Slovansko pleme, ki govore nemško.«

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Naš zadnji uvodnik »Proti tretjemu milijonu« je učinkoval v naših vrstah, pa tudi izven njih. To nam dokazujejo pisma, ki smo jih dobili z mnogih strani. Naš praški dopisnik nam piše: »Uvodnik v zadnji številki me je ganil do solz. Takih besed sem med vojno malo bral. Od srca čestitam!« — Iz Ljubljane nam piše prijatelj: »Tovarišev uvodnik ugaja na vse strani — pa tudi učinkoval bo!« — Iz Celja nam poroča naročnik: »Besede, govorene vsem iz srca, tako resnične in tehtne kakor iz zlata!« — Izpod Triglava se oglašja tovariš: »Proti tretjemu milijonu — to je govor nepopačene resnice!« — Z Dolenjskega govori pismo: »V tej preobilici bridkih ur, ko hoče človeka teža skrbi pritirati do obupa, padajo na vse kakor balzam besede, ki ste jih napisali v zadnjem uvodniku. Naravnost neznosno bi bilo breme življenja, da nam ne govorite tako resničnih, dvigajočih in upolnih besed!« — Tovariš begunec pravi: »Upajmo, da bodo poklicani krogi uvaževali tehtne in resnične besede zadnjega uvodnika in vbodoče imeli več smisla, srca in objektivnosti nasproti nam, ki smo se v službi domovine izčrpali do mozga! Ostanite nam ohranjeni v plemenitem zastopanju naše dobre stvari. Živel naš Tovariš-glasnik resnice in zagovornik pravice!« — Nas ta priznanja vsele, ker nam pričajo, da pišemo tako, kakor čutijo vsi in kakor to odgovarja nepotvorjeni resnici!

Praški »Národní Listy« z dne 13. t. m., št. 254., pohvalno omenjajo naš list, ki se večkrat spominja v svojih člankih, listkih in noticah kulturnega življenja med brati Čehi.

Dopisnikom: Mnogokateri dopisnik zahteva, naj njegov rokopis porabimo neizpremenjen. Tako željo upoštevamo, kolikor je največ mogoče. Dostikrat pa moramo črtati z ozirom na strogost cenzure, ker bi sicer ona opravila ta posel. Vzlic vsej pazljivosti in vestnosti, ki z njo opravljamo svoje težavno uredniško delo, je malone vsaka naša številka več ali manj pobeljena. Svoje dopisnike prosimo potrpljenja in ozira na razmere. Pišite stvarno, izogibljite se malenkosti in osebnosti! Čas je pretesen, nego da bi ga tratili s takimi rečmi!

Izdajatelj in odgovorni urednik:
Radivoj Korene.

Last in založba »Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva«.

Tiska »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica »Učiteljskega konvikta« v Ljubljani

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do 30. avgusta 1916 K 99.511-64

Uradne ure: Vsak četrtek in vsako soboto od 1/25. do 1/26. ure popoldne.

Umetna knjigoveznica

IVAN JAKOPIČ

LJUBLJANA, Frančevo nabrežje štev. 13

se priporoča slavnemu občinstvu za izdelovanje vsakovrstnih knjigoveških del, cenjenim gosp. trgovcem za izdelovanje vzornih knjig, vzornih kartonov, komisijskih knjig za potovalce po tverniških cenah in sl. uradom za trpežno in močno vezanje protokolov. — Izvirne platnice za vsakovrstne slovenske knjige, vezanje knjig za bralna društva, čitalnice in knjižnice po nizki ceni. — Tiskanje pogrebnih trakov in društvenih znakov s krasnimi modernimi črkami. — Postrežba točna, delo solidno.

Staršem, mladino, ljubom, šolskim vodstvom, krajnim šolskim svetom in cenj. knjižnicam priporoča »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani sledeče

„Mladinske spise“

1. Mišjakovega Julčka zbrani spisi I., II., III., IV., V. in VI. zvezek à K 1'—
2. A. Rapè: Mladini, I., II., III., IV. in V. zvezek „ 1'—
3. E. Gangl: Zbrani spisi, I., II. in III. zvezek „ 1'—
4. A. Rapè: Dane „ 1'—
5. J. Slapšak: Turk pred Sv. Tnom „ 1'20
6. Jos. Ribičič: Kraljestvo čebel „ —80
7. Jos. Ribičič: Vsem dobrim „ 1'—
8. Pav. Flerè: Babica pripoveduje I. in II. zvezek „ —60
9. Pav. Flerè: F. Palnakovi spisi, I. in II. zvezek „ 1'—
10. Ivo Trošt: Moja setev I. in II. zvezek „ 1'—
11. Janko Žirovnik: Narodne pesmi za mladino, I., II. in III. zvezek „ —20

Ali ste že član društva »Jubilejska samopomoč«?

Društveniki so lahko učitelji, njihove žene in učiteljice po Kranjskem, Štajerskem, Primorskem in Koroškem. V društvo se sprejemajo le oni, ki še niso stari nad 45 let.

Pri pristopu v društvo se plača pristopnina, ki se ravna po starostnih letih in sicer do 25 let 2 K 50 h., od 25 do 30 let 5 K., od 30 do 35 let 10 K., od 35 do 40 let 15 K., od 40 do 45 let 20 K.; poleg tega še 2 K. za prvi smrtni slučaj, 2 K. letnine, 1 K. vpisnine, 30 h. upravnine in 20 h. poštnine.

Letno se plačuje 30 h. upravnine in 2 K. za rezervni fond, ki je znašal koncem XII. upravne dobe 8052 K 99 h.

Po društvenikovi smrti izplača načelnštvo takoj zakonitni dedičem tolikokrat po 2 K., kolikor je društvenikov (sedaj 250). Po smrti društvenika plačajo drugi društveniki po 2 K. za nadaljni slučaj smrti.

Vsa pojasnila glede pristopa v društvo daje predsednik
IVAN SCHMEIDEK, učitelj v Krtini, p. Dob.

Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani

ima v zalogi naslednje knjige

1. A. Rapè: Mladini, I., II., III., IV., V. in VI. Izvezek. Cena vsakemu teh treh zvezkov, ki so vsi lično vezani, je K 1'—, s pošto 16 h. več.
2. J. Slapšak: Spisi Mišjakovega Julčka, I., II., III., IV., V., VI. zvezek. Cena vsakemu teh šestih zvezkov, ki so vsi lično vezani, je K 1'— s pošto 16 h. več.
3. Engelbert Gangl: Zbrani spisi za mladino, I., II., III. zvezek. Cena vsakemu teh treh zvezkov, ki so vsi lično vezani, je K 1'—, s pošto 16 h. več.
4. Josip Ribičič: Vsem dobrim. Cena lično vezani knjigi K 1'—, s pošto 16 h. več.
5. Pavel Flerè: Palnakovi spisi, I. in II. zvezek, K 1'—, s pošto 16 h. več.
6. Ivo Trošt: Moja setev, I. zvezek, K 1'—, s pošto 16 h. več.
7. Janko Žirovnik: Narodne pesmi za šolsko mladino, I., II. in III. zvezek. Cena vsakemu teh treh zvezkov brez poštnine je 20 h.
8. Emil Adamič: Slava cesarju Francu Jožefu I. I. Spevoigra za šolsko mladino. Cena K 2'—.
9. Besedilo k E. Adamičevi spevoigri. Cena 5 h.
10. Dr. E. Bretl: Kako si ohranimo zdrave in trdne zobe? Cena 20 h.

Ves izkupiček za te knjige je namenjen Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta.

Kupujte te knjige vsi, ki ljubite svoje otroke! Priporočajte jih prijateljem mladine, šole in učiteljstva!

Vse te knjige se naročajo in kupujejo v »Učiteljski tiskarni« in v vsaki knjigotržnici.

Učiteljska tiskarna v Ljubljani

reg. zadr. z omejeno zavezo Franciškanska ulica štev. 6

se priporoča slavnim kraj. šolskim svetom in cenj. učiteljstvu v naročilo vseh uradnih šolskih tiskovin po najnovejših vzorcih. V zalogi ima vsakovrstne napise na lepenki, razne mladinske spise, vse poštno tiskovine za šol. uporabo itd. — Priporoča se v natisk uradnih kuvert in pisemskega papirja z napisom in sploh vseh v šol. stroko spadajočih tiskovin. V zalogi vedno: K. Wider, »MOJE PRVO BERILO«.